

İktisat Tarihinde Bir Müçtehit: Mehmet Genç

Yazan: Asım Öz

Tarih: Nisan 2021 / Yıl 5, Sayı 56

Yayınlandığı yer: Kriter

<https://kriterdergi.com/iktisat-tarihinde-bir-muctehit-mehmet-genc>

Arşiv pîri Mehmet Genç'in çağdaş bir klasiğe dönüşen kitabının önsözünün sonundaki şu satırları, çalışmalarının gelebildiği yere yaptığı vurgu bakımından çok önemlidir: "Yapılması gereken bütün çalışmaları yapılmış olanlarla karşılaştırdığım zaman, Hac Yolunda Bir Karınca'dan daha iyi bir durumda olmadığımı düşünmekten kendimi alamıyorum."

Mehmet Genç (1934-2021)

Osmanlı iktisat sisteminin nasıl anlaşılması gerektiği hakkında öteden beri yapılan çeşitli araştırmalara hâkim olan yaklaşımlara karşı, bilhassa yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaygınlık kazanan bakış açıları sayesinde sadece bir dönemin iktisadi düzenini değil aynı zamanda zihniyet dünyasını anlamayı da mümkün kılmıştır. Buna rağmen Türkiye'de 1960'ların başlarında aydınların Osmanlı tasavvuru ana hatları itibarıyla Mehmet Genç'in de altını çizdiği üzere "olumsuzluğunda çok az gedik bulunan karanlık bir tabloydu." Onun hayatını, tarihçi olarak yazdıkları çerçevesinde analiz etmek aynı zamanda "çağdaş bir mitostan ibaret" bu hususu göz önünde bulundurmayı gerektirir. Bir kere kendisinin tecrübesi, Osmanlı iktisat tarihinde benzeri olmayan bir tecrübedir. Kuşkusuz muazzam okuma şevkini her ne olursa olsun arşiv temelli bir çalışma ile başka ufuklara

taşımayı başarmıştır. Hiç kimsenin aklına gelmeyen çıkarımlar yaptığı bilinmiyor değildir. Aslında tarihsel iktisatçının devlet, ekonomi, sosyoloji gibi çok farklı disiplinlerin kesişim noktasında bir ömür süren yolculuğu karşılaşma, anlama ve kayboluşla özetlenebilir.

Karşılaşma ve Anlama İhtiyacı

Çok sık dile getirilen bir tespit Mehmet Genç'in ayrıntılı veriler ve bilgiler ihtiva eden Osmanlı arşiviyle ilişkisi üzerinedir. Burada çalışanlar onu orada saçları ağaran, gözlüklerini burnunun ucuna düşürüp belgelere gömülmüş, yüzündeki sert çizgilerle karşısındakilerde saygı uyandıran mütevazı bir öğrenci gibi arayışlarını sürdüren bir araştırmacı diye tasvir ederler. Elbette medeniyet dönüşümüyle yakından ilgilenen Genç'in temel çıkış noktası, Türkiye'deki kültürde vuku bulan değişimin mahiyetiydi. Gençliğinde Batı, Doğu ve İslam felsefesi okumaları yapsa da bunlar kendisine herhangi bir çözüm yolu sunmadı. Bunun üzerine ilgisini önce sosyolojiye ardından iktisat ve tarih ekseninde disiplinlerarası bir alana kaydırır; bir disiplinin nosyonundan ziyade başka alanların birikiminden haberdar olarak yola koyulur. Dolayısıyla Türkiye'de çok büyük medeniyet değişmesi yaşandığının farkında olarak, dahası bunun oluşturduğu travmayla geçmiş anlamak isteğiyle hareket ettiği için ömrünü arşivde geçirdiği söylenebilir.

Kendisi 1960'ların ikinci yarısında arşive gittiğinde Osmanlı arşivinin yüzde onu ancak açılmıştı. Günümüzde bu oran yüzde sekseni geçti ve süreç hızla devam ediyor. Türkiye'deki arşivin dünyanın sayılı arşivleri gibi çok düzgün ve hızlı hizmet veren bir nitelikte olduğunu dile getirdiği de göz ardı edilmemeli. Gelgelelim yıllarca arşivlerde çalışarak bir model inşa eden özgün tarihçinin adını uzun zaman yakın çevresinden ve çalıştığı alana ilgi duyanlardan başka kimsenin bilmemesi de bu hakikatin başka bir yönüdür. Her şeyi içirme iddiasını yansıtan dünyada tarihçiliğe odaklanan bir kitapta yer almaması ise en hafif tabirle Genç'in açtığı çığırın farkına varılmamasıyla açıklanabilir.

Mehmet Genç bir söyleşisinde yakından tanıdığı Alman felsefesi üzerinden çok kıymetli çalışmaların altında yatan karşılaşmayı ve sonrasını harika bir şekilde hülasa eder: "Nietzsche uçurumun içine bakarsan uçurum da senin içine bakar, diyor. Ben Osmanlı uçurumunun içine baktım. O da bana baktı. Ve neticede âdeta kaynaştık. Aslında benim için ilk darbe, ki en şiddetli ve

etkili olanı ekseriya odur, Osmanlı ile karşılaşmadır. Bu karşılaşma ve anlama ihtiyacı hiç bitmedi.”

Şu hâlde Mehmet Genç'i anlamak için kendisini sadece birkaç ismin veya konunun içine hapsetmekten kaçınmak şarttır. Amaç sadece Genç'in tarihçiliğinin belli boyutlarını anlamaktan ibaret bulunsa bile, onun sosyo-kültürel çevresine ve yetiştirme şartlarına bakmak zorunluluğu vardır. Dolayısıyla hayat serüveninin ayrıntılarının bilinmesi, kendisinin 2000'de *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi* adıyla kitaplaşan, geniş bir okuryazar kitleye ulaşmasını sağlayan makalelerinin, konuşmalarının ve diğer metinlerinin anlaşılmasının başlangıç noktası olacaktır. Arşiv pîri Mehmet Genç'in çağdaş bir klasiğe dönüşen kitabının önsözünün sonundaki şu satırlarını okuyarak devam edelim: “Yapılması gereken bütün çalışmaları yapılmış olanlarla karşılaştırdığım zaman, *Hac Yolunda Bir Karınca*'dan daha iyi bir durumda olmadığımı düşünmekten kendimi alamıyorum.”

Artvin, İstanbul ve Ankara Üçgeni

İnsan, şairin dediğinin aksine yaşadığı yerden çok doğduğu yere benzer. Dünyaya geldiği yerle ilgili anıları çok az olsa da bu böyledir. Hatırlayamayacak kadar içli dışlı olmakla da ilgisi kurulabilir bunun. Mehmet Genç 1934'te sonbaharla kış arasında paylaşılamayan kasımda Artvin Arhavi'nin sınıra yakın Kemerköprü Köyü'nde doğdu. Babası Ali Rıza Bey ufku açık bir insandı fakat oğlu dünyaya geldiği yıllarda kan davası

yüzünden yargılanıyordu. Beş yıla yakın tutuklu kalan ve ardından serbest bırakılan babası, aynı koğuştta kaldığı medreseli bir kişiden Arapça, tefsir ve hadis okur. Genç'in dinî sohbetlerin eşlik ettiğı çocukluğunda, hep tarlada çalıştığı için oyun oynayacak vakti yoktu hiç. Deniz motorlarıyla Rize'ye, Hopa'ya hatta Trabzon'a gitmenin kolay olduğu 1930'larda kara yolu imkânı bulunmadığından, şehir merkezine gitmek çok zordur. Belki de Genç'in kendisini Artvin'e götürecekt biricik vasıta olan kamyonu ilkin 1940'ların ikinci yarısında gördüğü düşünülürse, durumun mahiyeti çok daha gerçekçi bir şekilde kavranır. İlkokulu, Arhavi'de 1940'larda Hasan Âli Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı görevinde bulunduğu yıllarda açılan okulda okudu. Bu okul açılmasa ilkokula bile gidemeyeceğini kaydeder. Çünkü okul, gözlerini dünyaya açtığı kasabadan üç dört kilometre uzaktadır. Kendisi ise çok küçük, ufak ve naif bir çocuk olduğu için ailesinin kolay kolay göndermeyeceğinin farkındadır.

Babası ve onun arkadaşları, Stalin'in hududu kapattığı 1930'ların başına dek işçi vasfıyla Rusya'ya gidip gelirler. Bu yüzden köyde erkekler Rusça bilirler ama Ruslarla dostluk ilişkisi yoktur. Çünkü Rusya'yla yapılan savaşta her aileden birkaç şehit verilmiştir. Çok derin izleri bulunan bu sert karşılaşmanın hatırasının niçin muhafaza edildiğini onun hayatına bakarak daha iyi kavrayabiliriz. Dokuz on yaşlarına bastığı İkinci Dünya Savaşı yıllarında Alman uçaklarının Batum'a attıkları bombaların seslerini duyan Mehmet Genç'in kimliğinin teşekkülünde Moskof karşıtlığının payı yüksektir.

Taşradan İstanbul'a: Kültürel Uyum Sorunu

Ortaokulu Hopa'da 1949'da bitiren Genç, hayat şartlarının zorluğundan dolayı eğitim hayatına bir yıl ara vermek zorunda kalır. Daha sonra devlet parasız yatılı okulu sınavına girerek kazandığı liseyi okumak için İstanbul'a gelir. Haydarpaşa Lisesi'ne devam ettiğı yıllarda matematik ve gramerle ilgisi belirgin şekilde ortaya çıkar. Çalışmayı çok sevmediğı lise yıllarında bu alanlara yönelmesi iki dalı çok sevdiği anlamına gelmez, sebep çok basittir, her ikisi de çalışma gerektirmeksizin öğrenilebilmektedir. Buna karşın daha sonra yöneleceğı tarih disiplininin cazibeden uzaklığını mümkün kılan husus, tarih öğretiminde birbirinden kopuk bilgiler yığınının öne çıkmasıdır. Köyden geldiğı için bir sürü acemilik yaptığı lisede, edebiyat öğretmeni Nihal Atsız'dan tarih, felsefe ve edebiyat yanında öğrendiğı en önemli şeyin zarafet olduğunu belirtir bir söyleşisinde. Klasik müziğin romantik kısmından çok etkilendiğini de. Aynı zamanda taşradan İstanbul'a gelmenin

beraberinde getirdiği kültürel uyum sorunu onu yavaş yavaş felsefeye ve dine yöneltmiştir.

Mehmet Genç, liseyi bitirdikten sonra ilgileri ama aynı zamanda ailesine karşı duyduğu sorumluluktan dolayı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne başka bir deyişle Mülkiye'ye kaydolur. Üniversite hayatı onun milliyetçilik başta olmak üzere çeşitli meseleler üzerine ciddi okumalar yaptığı ve düşüncelerinde kayda değer dönüşümlerin yaşandığı kritik yıllardır. Üniversite öğreniminin ilk iki yılında merak ettiği alanlara dair daha derinlikli okumalar yapabilmek için Fransızca öğrenmeye başlar. Önce Schopenhauer'a sonra Nietzsche'ye daha sonra da Kierkegaard'a ilgi duymuştur bilhassa onun *Korku ve Titreme* adlı eserinden çok etkilendiğini dile getirmesi önemlidir. Bu tarz yüksek filozofların ikliminde dolaştıktan sonra ırk temelli düşüncelerin çıkar yol olmadığını farkına varması gecikmez. Mülkiye'de okurken felsefe ile ilgilendiğı için Hilmi Ziya Ülken'in metafizik derslerini takip eden Genç'in ilgi alanı gün geçtikçe genişlemektedir. Örneğin Muhammed Hamidullah'ın derslerine girmeyi ihmal etmemesi bunun sonucudur. Ayrıca Sezai Karakoç, Mehmet Şevket Eygi, Cemal Süreya, Ergin Günçe, Mete Tunçay, Orhan Duru, Taner Timur gibi isimlerle düşünsel tartışmalar yapmıştır. Gelgelelim entelektüel tarih açısından önem arz eden bu müzakerelerin hiçbirisi onun liseden beri arzu ettiği bilimsel tartışma anlayışına yakın değildir.

Mülkiye'de okurken 1956'da tüberküloza yakalanan Mehmet Genç, bir yıl hastanede yattığı için derslerine ara vermek zorunda kalır. Hastanede ziyaretine gelen Osman Yüksel Serdengeçti aracılığıyla edebiyat klasiklerine yöneldiğini göz önüne almak gerekir. Dostoyevski, altmış yaşında Danca öğrenmeye kalkan Unamuno, Çehov ve Gogol gibi önemli yazarların kitapları, bu okumaların köşe taşlarıdır. Yerli yazarlarla yabancılar arasındaki farkın çok fazla olduğunu gören Genç'in "başka kültürlerle" açılmasını sağlayan edebiyat okumaları, onun daha sonraki özgün tarihçiliğinde en az Mülkiye'deki düşünce iklimi kadar tesir meydana getirmiştir. Başka kültürlerin mahiyeti onun dünyasında kendi medeniyetinin temellerinde hangi unsurların bulunduğu sorusunun cevabını arama bağlamı içinde aranmalıdır. Böyle bir perspektifle hareket eden Genç için edebiyat; iktisat, tarih ve sosyoloji üçgeninin açıortayıdır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri töreninde, tarih alanında ödüle layık görülen Mehmet Genç'e ödülünü vermişti. (Cumhurbaşkanlığı/AA)

Tarihsel İktisada Yönelmesi ve Karşılaşmalar

Üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra açılan asistanlık sınavlarına başvuran Mehmet Genç, dönemin soldan esen rüzgârının etkisiyle Mülkiye'ye kabul edilmeyince kaymakamlığa hazırlık mahiyetindeki Vilayet Maiyet Memurluğuna başvurarak Ankara Valiliği'nde çalışmaya başlar. Sorokin, Scheler ve Fransızca tercümelerinden okuduğu Weber gibi düşünürlerin açtığı patikadan ilerleyerek felsefeden ziyade bilgi sosyolojisi, zihni ürünlerin sosyolojik boyutları üzerinde düşünmeye başlamıştır. Şereflikoçhisar'a kaymakam vekili olarak atanmasına rağmen araştırma şevkinden dolayı yeniden üniversiteye dönmeyi aklına koyması, onun niyetini belirgin kılmaktadır. Okuduğu kaynaklardan hukuk tahsil eden Weber'in hem ekonomist hem sosyolog hem de iktisat tarihçisi olduğunu öğrenmesi hayat planını yeniden yapma sürecini hızlandırır.

Aynı dönemde gazetede karşısına çıkan bir ilan üzerine İstanbul Üniversitesi'ne giderek iktisat tarihi asistanlığına başvurması geleceğin tarihçisinin habercisi niteliğindedir. O yıllarda bu alanı Weber'in yola çıktığı bir alan olarak sosyolojiye yakın görmesi kapsayıcı bir çerçeve sunar. Buradan hareketle kendisinin de pekâlâ sosyoloji yapabileceğini düşündüğüne işaret edilmelidir. Entelektüel kılavuzu olacak Ömer Lütfi

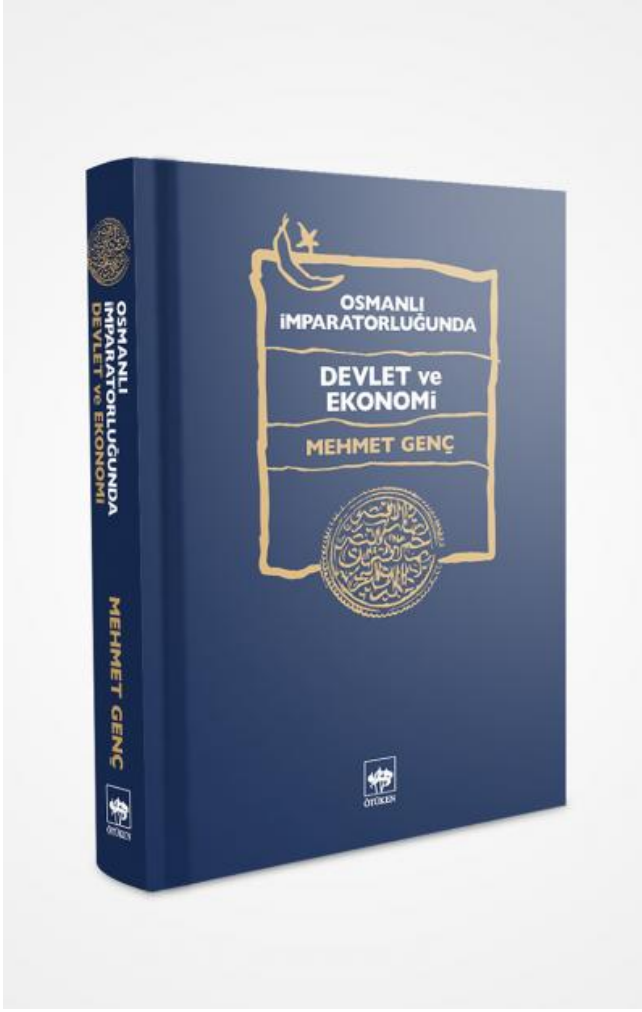
Barkan'ı ilkin Mülkiye yıllarında Ankara'daki Fransız Kültür Merkezinde meşhur Annales ekolünün dergi koleksiyonlarını okurken fark eder. Barkan'ın önemli bir tarihçi olduğunu bu dergideki makalelerden öğrendiği söylenebilir. Doğrusu onun nazarında bir Türk hakkında yabancı dergi sayfalarında övgü dolu cümlelerin kurulması basit görülemeyecek ölçüde etkileyicidir. Genç, Barkan'ın kendisiyle yaptığı mülakatın ardından üniversiteye intisap eder. Barkan'ı Mülkiye'deki akademisyenlerden farklı kılan noktaya değinen Genç, onun tipik bir ilim ehli eskilerin tabiriyle "fena fi'l-ilm" denecek ölçüde kendisini araştırmaya vermesine özel bir önem atfetmesinin özel bir anlamı vardır. Temel motivasyonu başka bir şeyle ilgilenmeden hakikati ortaya koymak olan Barkan'dan ilim nasıl bir şeydir, nasıl yapılır, nelere dikkat edilmeli, hangi durumlardan sakınmalı gibi hususları öğrenmiştir. Daha önce okuduğu Max Weber dışında iktisat tarihi ile bir münasebeti bulunmayan Genç'in hayatındaki önemli karşılaşmalardan biri de 1958'de Erol Güngör'le tanışmasıdır. Dostluğa dönüşen bu tanışmayla beraber Marmara Kiraathanesi'nde başkalarının da katıldığı sohbetlerde elde edilen kazanımların Genç için önemli tecrübeler oluşturduğu hesaba katılmalıdır. Fethi Gemuhluoğlu aracılığıyla tanıştığı ve kendisinin hayatını derinden etkileyen Erol Güngör'le 1950'lerin sonunda başlayan dostluk 1983'te Güngör'ün vefatıyla sona erer.

Sorularının Peşinden Arşive Girdi ve Bir Daha Çıkamadı

Mehmet Genç'in tarihsel iktisat alanında 1962'de Ömer Lütfi Barkan'ın yanında başladığı doktora çalışmasıyla sonraki yılların metinlerinin temelini attığını söylemek, onun sıra dışı dehası hakkında fikir vericidir. Zira onun zihnini meşgul eden esas mesele Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı karşısındaki konumudur. Temel sorusu ise şöyle özetlenebilir: Sanayi Devrimi niçin Osmanlı topraklarında meydana gelmedi ve nasıl oldu da Osmanlı Avrupa ile mücadele edebildi? Genç, iktisat tarihi disiplininin 1960'ların atmosferi içinde, Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan durum karşısında Osmanlı sanayisinin konumunu kantitatif bir analizle ele almak amacıyla çalışmaya başlamıştır. Hayli büyük veri toplamayı gerektiren tezini, Osmanlı arşivine uğramadan kütüphanedeki kaynaklar üzerinden yazabileceğini sanmıştır. Ne var ki Osmanlı vakanüvislerinin ve Fransızca ve İngilizce kaleme alınan metinlerin okunmasıyla geçen beş yılın ardından çalışmaya başladığında, ürktüğü arşive girme kararı alması dikkat çeker. Basılı kitaplardaki Osmanlı Türkçesini rahatlıkla okuyabilen Genç için el yazısı, siyakat ve divani

türlerinin meşhur zorlukları arşivden uzak durmasına yol açan kaygısının temelini teşkil etmektedir.

Mehmet Genç, bütün Batılı kaynakların kendisine öğrettikleri Osmanlı'nın başka tarafları yanında ekonomisini de anlamaya yetmediğini fark edince arşive gitmeyi tek çare görmeye başlar. Kaygılandığı el yazılarını okuma sürecinde ise aziz dostu Erol Güngör'ün yardımlarını gördüğünü belirtmek gerekir. Osmanlı dünyasından bir bahçe diye andığı arşivle dönemin kütüphaneleri arasındaki uçuruma işaret eden Genç, arşivin müdüründen müstahdemine tüm çalışanlarının "abus suratlı" kütüphanecilerle kıyaslanamayacak ölçüde anlayışlı kişiler olduğunu öne sürer çeşitli metinlerinde. Aynı zamanda arşive gelenlerle ilgili ilginç gözlemlerini de paylaşması, dünyadaki Osmanlı tarihçiliği ile belli yönelimleri kavramayı kolaylaştırır. Küçük mekânda çalışan ve sayısı on beş yirmiyi bulmayan araştırmacıların çoğu yabancıdır o yıllarda. Caroline Finkel dışındaki İngiliz araştırmacıların yolunun düşmediği Osmanlı arşivine sırasıyla Amerikalılar, Fransız ve Alman araştırmacılar uğramaktadır. 1960'ların sonundan 1980'lere kadar pek değişmez genel manzara. Ona göre sonraki yıllarda arşive daha ziyade çoğu Amerika'da çalışan Türklerle Japonların daha sık uğradığı kesindir.

Ne var ki arşivle bağıını koparan hocası Ömer Lütfi Barkan ondan tezini mevcut hâliyle teslim etmesini isteyerek kendisini zor bir kararla baş başa bırakır. Öte yandan Mehmet Genç ise bu talebi en önemli kaynaklardan yoksun böylesi bir çalışmayı "benim tezim" diyemeyeceği gerekçesiyle ısrarla reddedecektir. Gelgelelim zaman sıkışması onu beklemediği sonuçlarla yüz yüze bırakmıştır. Önce tezini tamamlayamadığı için asistanlığına son verilmiş ve maaşı kesilmiştir. Son tahlilde akademik unvan Pierre Bourdieu'nün deyimiyle "devlet büyüsünün kusursuz dışavurumu" değil midir? Neyse ki Ömer Lütfi Barkan imdadına yetişir ve "ciddiyetine inandığı çalışmayı sürdürebilmesi için" ona, müdürü olduğu Türk İktisat Enstitüsü'nde bir uzmanlık statüsü sağlar.

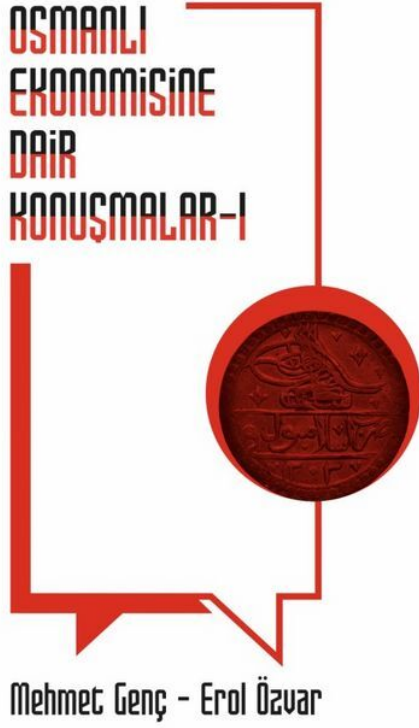
Çalışmalarını 1965'ten itibaren burada devam ettiren Mehmet Genç'i karşılayan ikinci sürpriz ise çalışma alanıyla bağlantılıdır. Kendisi büyük bir gayretle arşivdeki mukataa defterlerinden elde ettiği sonuçları tablolar şeklinde incelemeye koyulduğunda, yıllık gelir rakamlarının seneden seneye çok az değiştiğinin farkındadır. Görünen o ki Genç, Osmanlı ekonomisi ile

Sanayi Devrimi arasında doğrudan bir ilişkinin varlığını ispatlayamasa da araştırmalarından farklı sonuçlar çıkarmayı bilmiştir. Ne ki o yıllarda askerliğin iki yıl gibi uzun bir zamana yayılması kendisinde araştırmalarının sekteye uğraması kaygısı uyandırır. Bu yüzden askerî tarihle ilgili müesseselerde çalışma yapmak düşüncesiyle başvurusunu yapar. Etkili paşalardan pek çok destek de alır fakat şansı yaver gitmediği için kuraya girer, 1972’de Artvin çıkar kendisine. Artvin Hudut Alayı’ndaki askerliği boyunca Arhavi’de evlat hasretiyle yüreği kavrulan annesine kavuşur. Genç “Allah’ın lütfu” olarak gördüğü askerliği boyunca, her hafta sonu Arhavi’ye inip ömrü hayatının son yılını yaşayan annesiyle beraber vakit geçirir. Handa kiraladığı bir odada kaldığı bu iki yıllık zaman zarfında çocukluğunda gidemediği Artvin’i ve şehrin mukimlerini tanır dahası onları beğendiğini ustaca anlatır. Bir hafta sonu Arhavi’ye inerken kapıyı kilitlemeyi unutunca telaşla arkadaşlarını arar. Onlar kendisine gülerek şöyle karşılık verirler: “Biz Artvin’de kapı kilitlemeyiz ki.”

Ömer Lütfi Barkan’dan Sonra

Mehmet Genç askerdeyken hocası Ömer Lütfi Barkan 1973’te emekliye ayrılır. Askerlik sonrasında elde ettiği bulgulardan hareketle makaleler yazmaya başlayan Genç, yeni konulara yelken açmıştır fakat hocası 1979’da vefat etmiştir. Barkan’dan sonra hem tezin sunulacağı bir merci kalmadığı hem de yepyeni meseleleri kurcaladığı için doktora tezinin ötesinde başka sorunsallara yöneldiği açıktır. Osmanlı’nın genel iktisadi düzeni ile devlet-ekonomi ilişkisine odaklanan Genç’in bu dönemde yazdığı ve hocası Barkan’ın Türkçe yazma biçiminin izini taşıyan üç makalesi literatüre kalıcı bir katkı yapmıştır. Makalelerin başlığında “iktisadi dünya görüşü” ifadesinin yer alması ayrı bir modelin ortaya çıkışına işaret eder. Kendisinin “Osmanlı yönetim elitinin zihni koordinat sistemi” diye adlandırdığı bu modelin üç temel unsuru söz konusudur. Bunların ilki üretilen mal ve hizmetlerin mümkün mertebe bol, kaliteli ve ucuz olmasıdır. İkincisi üretim ve tüketimin dengede kalması başka bir deyişle düzenlemelerin değişmeden kalmasıdır. Sonuncusu ise devlete ait gelirlerin mümkün mertebe yüksek düzeye çıkarılmasıdır. Kendisiyle yapılan ve *Tarihsel Sosyoloji* (2009) adlı kitapta yer alan derinlikli söyleşide bu modeli geliştirme sürecinde beğenerek okuduğu Max Weber’in yanında Martin Heidegger, Eli Filip Heckscher ve Fernand Braudel gibi isimlerden etkilendiğini açık yüreklilikle itiraf eder. Araştırmaları

onu başlangıç noktasından uzaklaştırırsa da sonraki yıllarda kurduğu modelden hareketle dünya görüşünde meydana gelen dönüşüm eksenindeki çalışmalara yoğunlaşması, tarih yazımı alanına yönelik bir çağrıdır aynı zamanda.

Hakkında Çalışmalara İhtiyaç Var

Mehmet Genç, Ömer Lütfi Barkan'ın tavassutuyla başladığı İstanbul Üniversitesi Türk İktisat Tarihi Enstitüsü'ndeki iktisat tarihi uzmanlığını 1982'ye kadar sürdürdü. 1983'ten itibaren Marmara Üniversitesi'nde iktisat tarihi ve tarih metodolojisi dersleri verdi. İktisat tarihçisi biyografisinde kırılmalar yaşandığı görülür. Danışman olarak çalıştığı TRT'de 1985-1988 arasında çok sayıda program hazırladı. 1999'da emekliye ayrılan Genç, Bilgi, Şehir ve İstanbul üniversiteleri başta olmak üzere çeşitli üniversitelerde bir yandan lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri verirken diğer yandan ortaya koyduğu model doğrultusundaki çalışmalarını arşiv temelli bir yaklaşımla sürdürdü. Kendisi hayattayken yayımlanan son eseri *Osmanlı Ekonomisine Dair Konuşmalar* (2021) adlı kitaba yazdığı "Ne yapmak istedim?" başlıklı

otobiyografik sunuşun son cümleleri onun araştırmalarını detaylandırmak için çalışmaya başladığı arşivle kopmayan bağını gözler önüne serer: "Kırk yıldır çalışıyorum, hiç görmediğim çok şey var, ama her seferinde yeni bir şey öğreniyorum. Yahu bu da mı vardı demediğim gün olmuyor."

Tarihi bir inanç sahası değil bir bilgi ve düşünce alanı gören Mehmet Genç'in makaleleri kadar söyleşileri de hem hayatını hem ilgi alanlarını kavramak daha da önemlisi başka bakış açılarından görülmeyeni görebilmek bakımından önemlidir. Mesela onun toplumsal tarih ve iktisadi tarihe bakış açısı bakımından Niyazi Berkes'in *Türkiye'de Çağdaşlaşma* (1964) ve *Türkiye İktisat Tarihi* (1969) adlı eserlerinde geliştirdiği yaklaşımlarla belli açılardan kurulan paralellikleri yadsımadığını, söyleşileri ortaya çıkarmıştır. Şu hâlde bu ve benzeri bilgiler için serbest nazım söyleşilerini derleyen bir çalışmaya ihtiyaç var.

Türkiye'de tarihsel iktisatçı kimliğiyle Mehmet Genç'in yaptığı çalışmaların ekonomi, tarih ve sosyolojinin ötesine geçen boyutlarının yanında kendisinin Türk entelektüelleri ile karşılaştırılması düşünce tarihine ciddi katkılar sunacaktır. Başka bir ifadeyle yalnız Genç'in yazdıkları ve söyledikleri üzerinden kendisi anlaşılmaz. 2000'de okuyucuyla buluşan çalışmasının ardından yazdığı uzun-kısa makaleler muhtemelen öncekini bütünleyen bir cilt olacaktır. Osmanlı iç borçları üzerine yaptığı fakat yayımlanmayan çalışmasının yanı sıra ilk cildi okurlarla buluşan *Osmanlı Ekonomisine Dair Konuşmalar* kitabının devamı Osmanlı ekonomisini muhtelif veçhelerini kavramanın ötesinde kendisini yakından tanımak ve daha iyi yorumlamak için bir rehber niteliğindedir. Onun metinlerine dair yazılı literatür gelecekte de kuşkusuz gelişip değişecektir. Fakat kendisi her hâlükârda Osmanlı iktisat dünyasıyla ilgili çalışmaların istikametini belirlemeye devam edecektir.